

QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 2-son)

FILOLOGIYA
PHILOLOGY

UO'K 81'42

O'ZBEK VA INGLIZ TOPISHMOQLARINING LINGVISTIK, SEMANTIK VA MADANIY KONTEKSTDA QIYOSIY TAHLILI

Sodiqova Mohinur Ikromjonovna

Farg'ona davlat universiteti, magistratura talabasi

sdkvamohinur@gmail.com +998933746469

Annotatsiya Topishmoqlar har bir xalqning til va madaniyatining muhim ko'rsatkichidir. O'zbek va ingliz tillaridagi topishmoqlarni qiyosiy tahlil qilish orqali ularning tuzilishi, ma'no jihatlar va madaniy ahamiyati o'rganiladi. Ushbu maqolada ushbu ikki xalqning topishmoqlari lingvistik, semantik va madaniy jihatdan qiyosiy tahlil qilinib, umumiy va farqli xususiyatlari ochib beriladi.

Kalit so'zlar: topishmoqlar, qiyosiy tahlil, lingvistik xususiyatlar, madaniy meros, an'anaviy bilish, metaforalar, til o'yinlari

COMPARATIVE ANALYSIS OF UZBEK AND ENGLISH RIDDLES IN A LINGUISTIC, SEMANTIC, AND CULTURAL CONTEXT

Annotation Riddles are an important indicator of the language and culture of every nation. Through a comparative analysis of Uzbek and English riddles, their structure, semantic aspects, and cultural significance are examined. In this article, the riddles of these two nations are comparatively analyzed in terms of linguistic, semantic, and cultural aspects, revealing both their common and distinctive features.

Keywords: riddles, comparative analysis, linguistic features, cultural heritage, traditional knowledge, metaphors, wordplay

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УЗБЕКСКИХ И АНГЛИЙСКИХ ЗАГАДОК В ЛИНГВИСТИЧЕСКОМ, СЕМАНТИЧЕСКОМ И КУЛЬТУРНОМ КОНТЕКСТЕ

Аннотация Загадки являются важным показателем языка и культуры каждого народа. Путём сравнительного анализа загадок на узбекском и английском языках изучаются их структура, семантические аспекты и культурное значение. В данной статье загадки этих двух народов подвергаются сравнительному анализу с лингвистической, семантической и культурной точек зрения, выявляя их общие и отличительные особенности.

Ключевые слова: загадки, сравнительный анализ, лингвистические особенности, культурное наследие, традиционные знания, метафоры, языковые игры

Kirish

Topishmoqlar inson tafakkurining yuksak ifodasi bo‘lib, turli madaniyatlarda o‘ziga xos shaklda namoyon bo‘ladi [3,17]. Ular bolalar va kattalar uchun mantiqiy fikrlash, bilish va til o‘yinlarini rivojlantirish vositasi sifatida qadrlanadi. Ushbu maqolada o‘zbek va ingliz tillaridagi topishmoqlarning tuzilishi, ma’no jihatlar va lingvistik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, har ikki tildagi topishmoqlarning madaniy asoslari ham o‘rganiladi.

Adabiyotlar Sharhi

Topishmoqlar mavzusi folklor, tilshunoslik va lingvakulturologiya doirasida keng yoritilgan. O‘zbek xalq og‘zaki ijodida topishmoqlarning o‘rni va ahamiyati haqida Dundes [3,33] fikr bildirs, ingliz tilidagi topishmoqlar esa til o‘yini, metaforalar va kognitiv murakkablik jihatidan Barthes [1,55] va Lakoff & Johnson [7,45] nazariyalari asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, Krippendorff [6,21] va Fromkin, Rodman va Hyams [4,12] asarlaridan foydalanib, topishmoqlarning semantik, morfologik va fonetik jihatlar ham o‘rganilgan.

Tadqiqot Metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlar qo‘llanildi:

- Kontent tahlili va semantik analiz:

Tilning metaforik strukturalarini va semantik tafakkurini tahlil qilishda Lakoff va Johnson [7,27] asaridan foydalanildi hamda Krippendorff [5,15] metodologiyasi asos sifatida qabul qilindi.

- Lingvistik struktura tahlili:

Topishmoqlarning morfologik, sintaktik va fonetik xususiyatlarini o‘rganishda Fromkin, Rodman va Hyams [4,10] asari nazariy poydevor bo‘ldi.

- Madaniy-kontseptual tahlil:

Folklor asarlarida aks etgan madaniy qadriyatlar va ramzlarni o‘rganishda Dundes [3,58] va Barthes [1,41] nazariyalari asos sifatida tanlandi.

Ma’lumotlar ikki bosqichda to‘plandi:

1. **Birlamchi manbalar:** xalq og‘zaki ijodi, rivoyatlar va arxiv materiallari.
2. **Ikkilamchi manbalar:** ilmiy maqolalar, kitoblar va tahliliy hisobotlar.

Ushbu triyanguyatsiya usuli yordamida ma’lumotlar bir-biri bilan solishtirilib, natijalar ishonchliligi ta’minlandi.

Tahlil va Natijalar

O‘zbek Topishmoqlarining Xususiyatlari

O‘zbek topishmoqlari xalqning kundalik hayotidan, tabiat va ijtimoiy qadriyatlardan ilhomlanib yaratiladi. Ularning tuzilishi oddiy va ravon bo‘lib, semantik jihatdan bevosita ifodalanadi. Masalan:

- “Oq dalada qora urug [2]” misolida, qog‘oz va siyoh obrazlari orqali savodxonlik va bilimning ahamiyati ifodalanadi [7,38].

- “Shahari bor, odami yo‘q. Daryosi bor, suvi yo‘q [2]” topishmoqida esa xarita va geografik obrazlar orqali kundalik hayotdan donolik aks etadi.

Tahlil shuningdek, o‘zbek topishmoqlarining she‘riy, ritmik va yodlashga qulay xususiyatlarini, jamoaviy qadriyatlarni ifodalashdagi rolini ham ochib berdi.

Ingliz Topishmoqlarining Xususiyatlari

Ingliz topishmoqlari ko‘proq abstrakt tushunchalar, til o‘yini va lingvistik murakkabliklarga urg‘u beradi. Masalan:

- “What comes once in a minute, twice in a moment, but never in a thousand years?” misolida harflar o‘yinlari va semantik paradokslar tahlil qilinadi.

- “I run but never walk, I have a bed but never sleep” topishmoqi tilning murakkab strukturasi va kognitiv jarayonlarni namoyon etadi.

Lingvistik va Madaniy Farqlar

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki:

- O‘zbek topishmoqlari – jamoaviy turmush, agrar hayot va an‘anaviy qadriyatlarni aks ettiruvchi oddiy, tushunarli ifodaga ega.

- Ingliz topishmoqlari – til o‘yinlari, abstrakt tushunchalar va metaforik ramzlar orqali mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan.

Ramzlarning Tahlili

Topishmoqlardagi ramzlar ularning semantik va madaniy kontekstini yanada chuqurroq ochib beradi. Masalan:

- “Qo‘l bilan ekiladi, til bilan o‘tiladi”[2] misolida ta‘lim va bilimning real voqeliklari aks etadi.

- Ingliz tilidagi misolda, “Two bodies have I, though both joined in one. The stiller I stand, the faster I run” ramziy ifoda til o‘yini va abstrakt tafakkurni aks ettiradi.

Xulosa

Umuman olganda, tahlil natijalari o‘zbek va ingliz topishmoqlarining til, semantika va madaniyatning o‘ziga xos jihatlarini aks ettiruvchi murakkab san‘at asarlari ekanligini ko‘rsatadi.

O‘zbek topishmoqlari aniq va tushunarli ifoda uslubi orqali jamoaviy turmush, agrar hayot va axloqiy qadriyatlarni aks ettiradi.

Ingliz topishmoqlari esa til o‘yini, abstrakt tushunchalar va metaforik ramzlar orqali intellektual qiziqish va mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga yo‘naltirilgan.

Shunday qilib, topishmoqlar har bir xalq madaniyatining aksidir hamda tilning go‘zalligi, tafakkurning chuqurligi va ijodkorlikning namoyon bo‘lishida muhim rol o‘ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Barthes, R. (1972). *Mythologies*. Hill and Wang

2. Bolalar uchun topishmoqlar : topishmoqlar / to'plab, nashrga tayyorlovchi: Irodabonu Avvalboyeva. - Toshkent: Yurist-media markazi, 2018
3. Dundes, A. (1980). Interpreting Folklore. Indiana University Press.
4. Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2018). An Introduction to Language. Cengage Learning.
5. Hakimov, M.X. O‘zbek pragmalingvistika asoslari. – Toshkent: Akademnashr.
6. Krippendorff, K. (2018). Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. Sage Publications.
7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors We Live By. University of Chicago Press.